

Anders Fogh Rasmussens tale om dansk europapolitik efter formandskabet

Taler

Anders Fogh Rasmussen
Statsminister

Dato

15. januar 2003

Sted

Dansk Institut for
Internationale Studier

Det er en stor glæde for mig at få lejlighed til som den første at tale i det nye Institut for Internationale Studier. Jeg ønsker instituttet alt godt i fremtiden.

Jeg finder det meget passende, at emnet for arrangementet her i dag er dansk europapolitik. Europapolitikken er og vil i fremtiden i endnu højere grad være kernen og hovedopgaven i dansk udenrigspolitik.

Danmark i det nye Europa

På EU-topmødet i København for godt en måned siden lukkede vi endegyldigt et mørkt og blodigt kapitel i Europas historie. Vi tog afsked med Jalta-konferencens og den kolde krigs Europa.

Samtidig markerede topmødet begyndelsen på en ny fase i Europas historie. Med nye muligheder og nye udfordringer. For Europa. Og for Danmark.

Beslutningen i København om EU's udvidelse sætter - sammen med beslutningen i november i Prag om udvidelsen af NATO – rammerne for de

næste årtiers europapolitik.

Vi kan med tilfredshed konstatere, at hovedmålet for de sidste knap 15 års dansk udenrigspolitik er opfyldt. De nye demokratier i Central- og Østeuropa – og herunder de tre baltiske lande – er ført sikkert ind i vore vestlige samarbejdsorganisationer.

Danmark har byttet en position som frontliniestat i konflikten mellem Øst og Vest ud med en placering i centrum af det nye samarbejdende Europa.

Murens fald betød, at Danmark kunne træde ud af skyggen fra 1864. I mere end 100 år var dansk udenrigspolitik karakteriseret ved småstatspolitik og tilpasningspolitik i forhold til først Tyskland og senere Sovjetunionen.

Det forhold er helt afgørende ændret. Det danske EU-formandskab og udvidelsesforhandlingerne i både EU og NATO har vist, at Danmark har nye muligheder. At vi i større grad kan påvirke udviklingen. At vi kan opnå en indflydelse, der rækker langt ud over Danmarks forholdsmæssige størrelse.

Regeringen ønsker at fastholde denne engagerede linie i dansk europapolitik i årene fremover. Det kræver mod og vilje til at gå i spidsen og til at tænke nyt. Og det kræver en aktiv indsats på alle niveauer – både i de fælles institutioner og direkte i forhold til vore partnere. I et EU med 25 medlemslande kommer man ikke sovende til resultater.

Det er med denne grundholdning, at vi nu – efter et veloverstået og succesfuldt

formandskab - går ind i den afgørende fase af debatten i Konventet om EU's fremtid.

Mål for fremtidens EU-samarbejde

Udgangspunktet er klart: EU bliver i endnu højere grad det centrale forum for europæisk samarbejde i fremtiden. Hvis nogen har været i tvivl om det før, kan de i hvert fald ikke længere være det efter topmødet i København.

EU er i dag den samlende ramme om fremtidens Europa. Et samarbejde baseret på fælles værdier: Frihed og markedsøkonomi. Fællesskab og socialt ansvar. Demokrati og menneskerettigheder. Et effektivt samarbejde, der respekterer de europæiske folks og staters egenart.

Min vision om EU's fremtid kan jeg sammenfatte således: Jeg ønsker, at EU skal være et fællesskab af nationalstater. Men det skal være et stærkt fællesskab, hvor medlemsstaterne har besluttet at løse en række opgaver i forening ved at overlade kompetencen til EU. Dette stærke fællesskab af nationalstater skal have den politiske og økonomiske styrke til at optræde internationalt og dermed præge verden med de idéer, som EU bygger på.

Udvidelsen af EU gør det mere påkrævet – og lettere – at realisere denne vision. Men udvidelsen stiller samtidig krav om ændringer og reformer af EU samarbejdet.

Om mindre end halvandet år vil EU have 25 medlemslande. Og fra 2007

sandsynligvis 27. Flere vil henover tid komme til.

Der er en klar grund til, at stadig flere nye lande ønsker medlemskab. EU har været og er en succes. EU har været et sted, hvor der er blevet truffet effektive beslutninger. EU har kunnet levere.

Det er afgørende, at vi – også efter udvidelsen – bevarer og styrker EU's effektivitet. Det skylder vi de nye medlemmer. Og det skylder vi os selv. Kun på den måde kan også det udvidede EU blive en succes.

Udvidelsen må ikke føre til udvanding af EU. Vi har brug for en stærk og handlekraftig union, der kan levere varen på de områder, hvor vi kun kan løse tingene i fællesskab.

Skal det lykkes, stiller det krav om ændringer i forhold til det samarbejde, vi kender i dag.

Det første spørgsmål, vi må stille, er: hvilke opgaver er det, EU skal løse? Hvad skal vi prioritere?

Svaret er: først og fremmest de områder, hvor problemerne er grænseoverskridende. Først og fremmest de opgaver, som vi bedst kan løse ved at stå sammen og løfte i fællesskab.

Det vil selvfølgelig i første række sige de klassiske hovedopgaver for EU. Også i fremtiden vil områder som det indre marked, handelspolitikken, konkurrencepolitikken og bekæmpelsen af statsstøtte stå centralt. Her skal vi fastholde de opnåede resultater og bygge videre på dem i det udvidede EU.

Vi skal have det indre marked til at fungere effektivt. Gennem et effektivt indre marked kan vi skabe rammerne for en konkurrencedygtig økonomi, der kan stå sig i en globaliseret verden. Vi skal være bedre til at skabe jobs i Europa. Vi skal sikre en stærk og stabil fælles valuta, euro. Liberaliseringen af vore markeder skal fortsætte. Et betydeligt skridt i den rigtige retning blev taget under det danske formandskab, hvor vi traf beslutning om liberalisering af markederne for el og gas. Det er afgørende at sikre en effektiv konkurrence på vore markeder til fordel for både forbrugere og erhvervsliv.

Vi skal sikre en udvikling, der er bæredygtig både økonomisk, socialt og miljømæssigt. Målet er at fremtidssikre den europæiske velfærdsmodel. Vi skal bekæmpe arbejdsløsheden gennem en styrket koordination af vore beskæftigelsespolitikker på tværs af grænserne.

Det er afgørende, at vi styrker vor konkurrencedygtighed gennem fortsat reform af vore samfundsstrukturer og økonomier. Vi skal skabe de bedst mulige rammer for den individuelle virkelyst, driftighed og handlekraft, der skal være drivkraften i fremtidens samfund. Det er forudsætningen for en fortsat udvikling af vor velfærd.

Miljø er et andet klassisk eksempel på en grænseoverskridende opgave. Forurening kender ikke grænser. Vi har brug for et stærkt EU til at bekæmpe forurening. Og vi skal fortsat udvikle og forbedre det europæiske miljøsamarbejde.

Den fælles landbrugspolitik vil fortsat være én af EU's meget vigtige opgaver. Men der er brug for reformer af landbrugspolitikken i de kommende år. Den eksisterende ordning er ikke bæredygtig. Støtten skal ned. Og markederne skal sættes fri.

Det siger sig selv, at dette ikke kan ske på en gang. Men der må ikke være tvivl om retningen. Fra dansk side vil vi presse på for størst mulige reformer.

En liberalisering på landbrugsområdet er et afgørende element i vore bestræbelser på at skabe udvikling globalt. Dette mål bør vi også forfølge inden for rammerne af den internationale handelsorganisation, WTO. Åbne markeder og frihandel er forudsætningen for udvikling og udbredelse af velstand.

Det er helt afgørende at give verdens fattige lande en bedre adgang til verdensmarkedet. Hertil hører også, at de rige lande fjerner eller reducerer subsidier.

Vi skal altså forbedre og styrke samarbejdet og gennemføre reformer på en række af de klassiske samarbejdsområder. Men udviklingen har vist, at der er behov for at styrke samarbejdet på nye områder også. Her vil jeg især pege på to områder.

For det første skal vi forstærke samarbejdet om flygtninge og indvandrere og om bekæmpelse af international kriminalitet og illegal indvandring.

Presset på Europa vil vokse i de kommende år. Disse problemer er pr. definition af grænseoverskridende karakter, og de finder kun en løsning ved et intensiveret samarbejde over grænserne. Vi må styrke og udvikle EU's evne til at danne rammen om dette samarbejde mellem Europas stater og politimyndigheder.

For det andet skal vi styrke den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik. Set fra et lille lands synspunkt ville det ideelle være, at udenrigs- og sikkerhedspolitikken blev et fælles EU-anliggende. På den måde ville de store lande blive bundet af en fælles linje. Og de mindre lande ville opnå en større indflydelse på den internationale scene.

Men lad os være realistiske: De store lande vil ikke opgive deres nationale selvbestemmelsesret i udenrigs- og sikkerhedspolitik. Kan nogen for eksempel forestille sig, at Frankrig og Storbritanien vil opgive deres faste pladser i FN's sikkerhedsråd til fordel for et fælles EU-sæde? Nej, vel.

Og lad os nu heller ikke være hykleriske. Fra vor egen debat ved vi udmærket, at også vi – som lille land – vogter over den nationale selvbestemmelsesret, når det f.eks. gælder indsættelse af danske soldater i udlandet.

Udgangspunktet må derfor være, at EU's udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik fortsat bygger på et samarbejde mellem medlemsstaterne, et såkaldt mellemstatsligt samarbejde, forankret i Rådet.

Men inden for denne ramme af mellemstatsligt samarbejde bør vi søge at gøre udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitikken så fælles som mulig.

Derfor er det i en dansk interesse, at EU i de kommende år udvikler en militær kapacitet til at varetage fredsskabende og humanitære opgaver på det europæiske kontinent, f.eks. på Vestbalkan.

Samtidig har vi en interesse i at give EU's udenrigspolitiske koordinator en så stærk position som mulig.

Det handler heller ikke om at styrke EU på bekostning af det transatlantiske samarbejde. Tværtimod. Vi har en vital interesse i et tæt og stærkt samarbejde mellem Europa og USA. Men den vestlige verden står i disse år over for udfordringer, der gør det nødvendigt, at Europa i højere grad end før skal kunne stå på egne ben og yde sit eget bidrag. Det er ikke kun i vor, men også i USA's interesse.

Forfatningstraktaten

Efter denne gennemgang af mål og midler vil jeg vende mig mod de aktuelle drøftelser i EU-Konventet.

Der tænkes frit i Konventet. Og der fremsættes mange spændende forslag. Måske ikke alle lige realistiske. Sådan skal det være. Det er Konventets opgave at tænke nyt.

Men det er helt klart, at Konventet ikke er nogen snakkeklub. Konventet er ambitiøst. Meget tegner til, at Konventet vil fremlægge samlede forslag til vidtgående ændringer af EU-samarbejdet.

Udgangspunktet er lovende. Konventets formand, Valéry Giscard d'Estaing, har fremlagt et udkast til rammerne for en ny forfatningstraktat. Dette udspil danner grundlaget for de kommende måneders arbejde.

Der er tale om et meget positivt og konstruktivt papir. Mange af mine målsætninger for fremtidens EU er tydeligt afspejlet i Giscard d'Estaings udspil.

Der er grund til at hilse selve strukturen for den nye traktat velkommen. Den er enkel og logisk. Der er lagt op til en traktat, som den enkelte interesserede borger langt lettere vil kunne forholde sig til og forstå. Et stort fremskridt i forhold til den meget teknokratiske traktat, vi har i dag.

Det er også helt rigtigt at tale om en forfatningstraktat. En traktat fordi det er klart, at der fortsat skal være tale om et forpligtende samarbejde mellem stater. EU udgår fra og har sin legitimitet fra Europas nationalstater. EU er og skal fortsat være et samarbejde mellem selvstændige nationalstater.

Men samtidig knyttes ordet "traktat" sammen med begrebet "forfatning". Ikke fordi, der er tale om noget, der på nogen måde ligner en grundlov for en ny statsdannelse. Men fordi tiden er inde til at sikre, at vi på en måde, som det kendes fra de nationale forfatninger, afspejler en række af de traditionelle

borgerlige og demokratiske grundrettigheder klarere i EU-traktaten.

Begrebet ”forfatning” skal i denne sammenhæng ses som udtryk for et ønske om at fastlægge og præcisere rettigheder for borgere og medlemsstater i forhold til EU. Historisk har forfatninger sat mennesker fri. En fri forfatning var målet for de store liberale revolutioner, der i det 19. århundrede skabte det moderne europæiske demokrati.

Disse rettigheder bør imidlertid ikke kun gælde i forhold til de nationale institutioner. De bør også gælde i forhold til EU’s institutioner. Derfor er tiden inde til, at vi i traktaten samler og tydeligt angiver de grundlæggende rettigheder og principper, som fællesskabet bygger på og respekterer.

Jeg vil især fremhæve fire vigtige områder. For det første er tiden inde til, at vi præciserer borgernes rettigheder i forhold til EU’s institutioner. Det kan ske ved at indføre det såkaldte ”Charter om grundlæggende rettigheder” i traktaten. Vi kan f.eks. foretage en direkte henvisning i traktatteksten til Charteret. Selve charterteksten kan så eventuelt knyttes til traktaten som en protokol. Charteret opregner de helt afgørende rettigheder, som vore samfund bygger på - som f.eks. ytringsfrihed, forsamlingsfrihed, ejendomsret, retten til god forvaltning og lighed for loven. Det er vigtigt og naturligt, at denne tekst bliver en del af EU’s centrale grundlag.

For det andet bør forfatningstraktaten indeholde klare og præcise regler om åbenhed og demokratisk kontrol i EU. Der skal også være bestemmelser om den vigtige rolle, som varetages af Den Europæiske Ombudsmand.

Vi bør fastslå i forfatningstraktaten, at der er fuld åbenhed, når Rådet lovgiver.

Det vil føre til et stort kvalitativt løft i den demokratiske kontrol. Den enkelte borger, de nationale parlamenter og Europa-Parlamentet vil få mulighed for direkte at følge og kontrollere lovgivningsarbejdet i Rådet.

Under dansk formandskab havde vi gode erfaringer med åbne debatter ved Rådets indledende drøftelser af lovforslag. Og der er ligeledes indført åbenhed omkring de afsluttende debatter. Nu foreslår vi at udvide dette til at omfatte hele lovgivningsprocessen.

For det tredje bør forfatningstraktaten beskrive arbejdsdelingen mellem EU og nationalstaterne klarere, end det er tilfældet i den nuværende traktat.

Dels er en entydig arbejdsdeling en forudsætning for effektivitet i samarbejdet. Dels er det vigtigt, at den enkelte borger får et klart billede af, hvad EU beskæftiger sig med, og hvad EU ikke tager sig af.

Lad mig fremhæve nogle centrale elementer:

En ny traktat bør indeholde en klar definition af de grundlæggende principper for arbejdsdelingen i Unionen. EU skal alene tage sig af det, som udtrykkeligt er lagt over til EU. Det er nationalstaterne, der er udgangspunktet for samarbejdet.

I den forbindelse bør den ny traktat udtrykkeligt fremhæve, at EU respekterer medlemsstaternes nationale identitet, der omfatter områder som bl.a. politisk og forfatningsmæssig struktur, sproglig identitet, nationalt statsborgerskab, kirke og nationalt forsvar.

Traktaten skal klart beskrive, hvilken rolle EU spiller på forskellige områder. Det betyder, at den skal indeholde en klar definition af de tre kompetencetyper, som vi arbejder med: områder hvor EU har fuldt ansvar, områder hvor EU og nationalstaterne deler kompetencen, og områder hvor EU alene kan supplere medlemsstaternes lovgivning.

På de områder, hvor EU alene kan supplere medlemsstaternes lovgivning, skal det af traktaten tydeligt fremgå, at EU ikke har adgang til at harmonisere medlemsstaternes regler på disse områder. Det er f.eks. områder som kultur, det nationale uddannelsessystem og indretningen af de enkelte landes beskæftigelsespolitik. Traktaten kan med fordel indeholde en liste over disse områder.

Min personlige repræsentant i Konventet, Henning Christophersen, har lagt stor vægt på disse spørgsmål i sit hidtidige arbejde i Konventet. Det er mit håb, at vi ved udformningen af den nye traktat kan bygge på anbefalingerne fra den rapport om kompetencespørgsmål, som er udarbejdet af en arbejdsgruppe i Konventet under ledelse af Henning Christophersen.

For det fjerde bør vi styrke de nationale parlamenters rolle. En stærkere forankring af Unionen i de nationale parlamenter er vigtig i lyset af udvidelsen. EU udvides, men EU må ikke fjerne sig fra den enkelte borger. Vi skal styrke forbindelserne mellem EU og de nationale institutioner, som borgerne føler en umiddelbar tilknytning til. Og vi skal styrke kontrollen med nærhedsprincippet i et udvidet EU. Her har de nationale parlamenter en vigtig rolle at spille.

Det skal selvsagt først og fremmest ske ved en løbende kontrol med de

respektive regeringers deltagelse i Rådets forhandlinger. Men vi bør samtidig give de nationale parlamenter en selvstændig rolle med hensyn til at overvåge, om nærhedsprincippet overholdes.

Det kan f.eks. ske ved en form for sikkerhedsmekanisme, hvor nationale parlamenter kan reagere imod et forslag fra Kommissionen. Konkret kan det ske ved, at et antal parlamenter meddeler Kommissionen, at man finder et forslag i strid med nærhedsprincippet. Kommissionen kan så ende med at trække sit forslag tilbage og omarbejde det eller at måtte redegøre nærmere for, hvorfor forslaget har den form, det har.

En sådan mekanisme vil give de enkelte nationale parlamenter en helt ny indflydelse på samarbejdet. Og vil samtidig føre til en styrket fokus på EU i de nationale parlamenter. Der kan blive tale om en proces, der vil sætte et tydeligt præg på den måde, vi arbejder på f.eks. i Folketinget.

Parallelt med denne nye, styrkede rolle for de nationale parlamenter bør man fra de nationale parlamenters side udbygge de kontakter, man allerede har i dag inden for det såkaldte COSAC-samarbejde. Dette vil ikke lede til etableringen af en ny institution, men det vil give de nationale parlamenter et styrket forum for kontakter på tværs af grænserne. COSAC – som i øvrigt trænger til at få et nyt og mindre bureaukratisk navn – vil være et oplagt forum for de nationale parlamenter til at koordinere og udvikle deres nye rolle som vogter af nærhedsprincippet

Effektivitet og institutioner

To forhold er helt afgørende, hvis vi skal sikre EU's effektivitet efter udvidelsen.

For det første klare og enkle beslutningsprocedurer. For det andet reformer i organiseringen af de centrale institutioner.

Først et par ord om mere effektivitet i beslutningsprocessen. Det ligger i sagens natur, at jo større antallet af medlemslande bliver, jo større behov er der for, at så mange beslutninger som muligt bliver truffet med kvalificeret flertal.

I den forbindelse bør skatteområdet ikke være tabu. Jeg taler ikke om fuld overgang til kvalificeret flertal, men om en overgang på udvalgte dele af skatteområdet. Vi bør også her kunne lade os lede af princippet om de ”grænseoverskridende opgaver” som rettesnor for, hvor vi skal styrke det europæiske samarbejde. F.eks. bør vi indføre kvalificeret flertal ved fastsættelse af minimumsatser for afgifter. Personlig indkomstskat er derimod et område, hvor EU slet ikke har noget at gøre. Landenes fordelingspolitik er et nationalt anliggende.

Vi bør styrke den folkelige kontrol med beslutningerne ved at inddrage Europaparlamentet noget mere. Det kan ske ved at udvide området, hvor beslutninger ikke blot bliver truffet af Rådet, men af Rådet og parlamentet i fællesskab, den såkaldte fælles beslutningstagen.

Vore erfaringer fra samarbejdet med Europa-Parlamentet under dansk formandskab er meget positive. Vi bør arbejde for, at fælles beslutningstagen bliver udstrakt til alle områder, hvor Rådet træffer beslutning i lovgivningsspørgsmål med kvalificeret flertal. Konkret vil dette først og fremmest betyde, at Europa-Parlamentet får en styrket indflydelse på landbrugspolitikken.

Vi bør sikre effektiv kontrol med EU's udgifter. Derfor bør det fortsat kræve enstemmighed at ændre udgiftslofterne. Og jeg vil gerne have dette system sikret og indskrevet i selve traktaten. Det er en god ordening, der garanterer, at vi kan være sikre på, at udgifterne ikke løber løbsk i EU.

Men inden for de samlede lofter kunne vi godt give parlamentet fuld indflydelse på hele udgiftsområdet, herunder også på landbrugsudgifterne.

Dernæst vil jeg fremlægge nogle tanker om reformer af EU's institutioner. Jeg vil især tage fat på tre spørgsmål:

- Hvordan skal Kommissionen organiseres i fremtiden? På hvilken måde skal Kommissionens formand vælges?

- Hvordan skal Det Europæiske Råd fungere i fremtiden? Skal det have en valgt formand?

- Hvordan skal formandskabet for Rådet organiseres i et udvidet EU?

Al erfaring tilsiger, at der ikke er nogen enkel, samlet løsning på disse spørgsmål. Simple, logiske modeller for EU's institutionelle struktur kan lade sig konstruere ved et skrivebord, men de holder ikke til virkelighedens hårde lakmustest. Dertil er karakteren af EU-samarbejdet for kompleks. Og forskellene for store mellem

medlemsstaternes ønsker til retningen for udviklingen af fællesskabet.

Vi må respektere og forstå EU's særlige karakter. EU er ikke en stat og skal ikke være en stat. Derfor kan man heller ikke blot overføre velkendte statslige organisationsmodeller på EU. Så let er det ikke. Og derfor er der ikke en simpel løsning på den fremtidige struktur.

Men det er givet, at de tre centrale spørgsmål skal besvares i sammenhæng. Ændringer på ét område vil skulle afstemmes i forhold til ændringer på de øvrige områder. Den danske stillingtagen til disse spørgsmål bør efter min opfattelse tage udgangspunkt i tre klare principper:

For det første skal et samlet resultat respektere balancen mellem store og små lande. Forsøger man at rykke ved denne betingelse, risikerer samarbejdet at falde fra hinanden.

For det andet skal balancen mellem de tre centrale institutioner – Europa-Parlamentet, Kommissionen og Rådet – bevares. Vi skal fastholde et system med ”checks and balances” mellem institutionerne.

Og for det tredje skal løsningen være effektiv og gennemsigtig. Den løsning, der kommer ud af det, skal kunne fungere og være til at forstå.

Lad mig først vende mig mod Kommissionen. Danmark har en klar interesse i en stærk Kommission. Kommissionen skal kunne handle med autoritet på de områder, hvor den er tillagt en afgørende rolle. Det gælder f.eks. vedrørende det

indre marked, inden for handelspolitikken og med hensyn til konkurrencepolitik og statsstøtte. På disse områder er det ikke mindst for de små lande vigtigt med en stærk opmand, der ikke lader sig styre af snævre og kortsigtede nationale interesser.

Derfor bør vi i udgangspunktet være positive over for en styrkelse af Kommissionen f.eks. i form af en ny procedure for valg af kommissionsformanden. Men det er vigtigt, at der i denne valgprocedure er den rette balance mellem store og små lande. Og det er også vigtigt at sikre kommissionens uafhængighed i forhold til de øvrige institutioner. Disse hensyn er ikke tilstrækkeligt tilgodeset, hvis kommissionens formand skal vælges alene af Europa-Parlamentet.

I stedet foreslår jeg, at valget sker i et valgkollegium bestående af et begrænset antal medlemmer fra henholdsvis de nationale parlamenter og Europa-Parlamentet. Der kan passende være en repræsentation af halvt nationale parlamentarikere og halvt europaparlamentarikere i dette valgkollegium. Indstillingsretten skal tildeles regeringerne i medlemsstaterne. Der skal være et vist antal lande – f.eks. 5 – som stiller for en kandidat. Efter valget i valgkollegiet skal udpegelsen bekræftes med kvalificeret flertal af Det Europæiske Råd. På den måde sikrer vi, at en ny kommissionsformand har medlemsstaternes tillid.

En sådan valgprocedure vil give fremtidige kommissionsformænd et meget stærkt mandat. Den vil styrke de nationale parlameters indflydelse. Og den vil bevare Kommissionens uafhængighed af Rådet og Parlamentet.

For så vidt angår den fremtidige organisering af formandskabet for Rådet, er der tre centrale modeller.

For det første vil vi kunne fortsætte med den eksisterende model med roterende, halvårlige nationale formandskaber. I al ubeskedenhed kan det danske formandskab vel ses som et eksempel på, at dette system kan skabe betydelige resultater. Og at også mindre lande kan varetage formandskabsfunktionen med succes.

Men man skal i denne sammenhæng huske på, at i fremtiden vil et formandskab skulle lede arbejdet i et EU ikke med 15, men med 25 eller flere lande. Der vil blive tale om en betydelig forøgelse af den tid, der skal afsættes til koordination og forberedelse af møder i Rådet og Det Europæiske Råd. Med flere lande omkring mødebordet skal møderne forberedes endnu mere grundigt, end det er tilfældet i dag. Flere ting må nødvendigvis være på plads, før mødet indledes. Det vil tage tid. Og det vil koste ressourcer.

Derfor må vi se i øjnene, at den eksisterende rotationsordning under alle omstændigheder skal justeres og forbedres, hvis den skal fortsætte i et udvidet EU.

Fra dansk side vil vi kunne leve med en sådan fortsættelse og videreudvikling af modellen med roterende formandskaber. Dens fordel er, at store og små lande stilles lige. Og det vil i sidste ende måske vise sig vanskeligt at finde et bedre alternativ. Men samtidig må vi have modet til at spørge os selv, om sådanne mindre ændringer i det system, vi kender, er tilstrækkelige til at løse de opgaver, vi vil stå over for i fremtiden. Vil vi ende i en situation, hvor vi om nogle få år atter skal ændre i strukturen?

Den anden hovedmodel er en løsning baseret på såkaldte gruppeformandskaber. Det vil sige en model, hvor en række lande deler formandskabet over en periode

af længere varighed. Hvert land har så ansvaret for visse rådsformationer.

Jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg tidligere har været meget tiltalt af denne løsning. Idéen om gruppeformandskaber indeholder en balance mellem store og små lande, samtidig med at byrden ved formandskabet bliver fordelt på flere.

Erfaringerne fra det danske formandskab har dog medført, at jeg i dag er skeptisk over for tanken om gruppeformandskaber – i hvert fald i dens rene form. Formandskabet viste meget klart, at evnen til at koordinere effektivt på tværs mellem rådsformationer er afgørende. Tempoet og arbejdsmængden kræver, at der skal være én person med et klart mandat til at træffe hurtige og bindende beslutninger på formandskabets vegne. Og netop spørgsmålet om koordination på tværs er gruppeformandskabets akilleshæl. Jeg frygter, at et gruppeformandskab kan blive lammet af interne kompetencestridigheder. Og så kan det ikke fungere.

Den tredje model er, hvad man kan kalde ”den store løsning”. Det vil sige en tilgang, hvor man gennemfører en væsentlig ændring af strukturen i Rådet. Det centrale element i en sådan løsning vil være en valgt formand for Det Europæiske Råd.

Der kan her tænkes to muligheder. Enten kan man vælge et tidligere medlem af Det Europæiske Råd. Eller også vil vi kunne vælge en i kredsen af de siddende medlemmer i DER. I begge tilfælde vil den pågældendes opgaver blive at forberede og lede møderne i Det Europæiske Råd samt herudover repræsentere Union udadtil på højt niveau. Det siger sig selv, at et tidligere medlem vil kunne afse mere tid og tildeles større opgaver, end hvis man vælger et siddende medlem som formand.

Jeg kan se en række argumenter for en valgt formand. Det vil skabe kontinuitet. Og det vil – hvis modellen afstemmes rigtigt – kunne skabe klarhed og balance i forhold til EU-kommissionen. Herudover forholder den sig også til et konkret problem, som jeg og mine kollegaer i Det Europæiske Råd i stigende grad vil stå over for. Nemlig arbejdsmængden som formand.

Som et konkret eksempel kan jeg nævne, at jeg anvendte halvanden uge på hver af mine rundrejser forud for topmøderne i Bruxelles og København. Det er min erfaring, at disse direkte kontakter til kollegaerne i Det Europæiske Råd er nødvendige som led i forberedelsen af topmøderne.

Men i et EU med 25 eller flere lande vil det være helt enormt tidrøvende at gennemføre sådanne rundrejser og andre opgaver i forbindelse med formandskabet. En valgt formand kunne være et svar på dette problem.

Omvendt er der en række væsentlige risici ved at vælge en formand for Det Europæiske Råd. Det kan forrykke balancen mellem store og små lande. Og det kan lede til en uheldig konflikt mellem Råd og Kommission.

Som nævnt tror jeg godt, at vi kan fortsætte med de roterende, halvårlige formandskaber i en moderniseret udgave. På den anden side finder jeg ikke, at vi skal afvise tanker om mere vidtgående reformer, f.eks. en valgt formand, allerede på nuværende tidspunkt. Men hvis vi skal overveje at bevæge os i den retning, må der opstilles klare garantier, der sikrer, at store og små lande reelt bliver stillet lige.

Et muligt element i en sådan konstruktion kunne være, at man etablerede f.eks.

tre ”valggrupper” bestående af henholdsvis store, mellemstore og små lande. Posten som formand for Det Europæiske Råd skulle så gå på skift mellem disse valggrupper. På denne måde sikrer man en lige repræsentation mellem store og små.

Modellen skal ikke forstås sådan, at man på skift udelukker grupper af lande fra at deltage i valget af en eventuel formand. Det er altså ikke den pågældende valggruppe, som selv udpeger formanden. Alle medlemsstater skal deltage i valget. Og alle lande skal have ret til at udpege eller anbefale kandidater. Men kandidaterne skal hver gang være fra ét af de lande, der tilhører den valggruppe, der står på tur for valg til posten som formand for Det Europæiske Råd.

Afslutning

Lad mig afslutningsvis sammenfatte de synspunkter og forslag, som jeg har fremført i dag.

- Vi skal udvikle og forbedre EU-samarbejdet på de klassiske samarbejdsområder. Det er bl.a. indre marked, handelspolitik, konkurrencepolitik, miljøpolitik, landbrugspolitik og valuta- og pengepolitik.
- Vi skal gennemføre reformer af landbrugspolitikken. Målet er en mere markedsorienteret landbrugspolitik med en gradvis fjernelse af tilskud.
- Vi skal forstærke samarbejdet om flygtninge og indvandrere og om bekæmpelse af international kriminalitet.

- Vi skal skabe en mere fælles udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik.

- Vi skal arbejde for en forfatningstraktat, som samler og tydeligt angiver de grundlæggende rettigheder og principper, som fællesskabet bygger på og respekterer.

- I forfatningstraktaten skal vi sikre borgernes rettigheder i forhold til EU's institutioner.

- Forfatningstraktaten skal indeholde en klar beskrivelse af arbejdsdelingen mellem EU og nationalstaterne.

- Vi skal traktatfæste et princip om fuld åbenhed, når Rådet lovgiver.

- Vi skal sikre de nationale parlamenter en stærkere indflydelse på udviklingen i EU. Dels ved at give de nationale parlamenter adgang til at overvåge overholdelsen af nærhedsprincippet. Dels ved at give de nationale parlamenter adgang til at deltage i valget af formand for EU-kommissionen.

- Vi skal sikre en mere effektiv beslutningsproces, bl.a. ved at anvende kvalificeret flertal i udvidet omfang.

- Vi skal styrke den folkelige kontrol med lovgivningen i EU ved at inddrage EU-parlamentet stærkere i lovgivningen på flere områder, bl.a. når det gælder landbrugspolitikken.

- Vi skal sikre budgetdisciplin i EU ved at traktatfæste, at ændring af lofterne over EU's udgifter kun kan ske ved enstemmighed.

- Vi skal give formanden for EU-kommissionen et stærkere folkeligt mandat ved, at vedkommende bliver valgt af en særlig valgforsamling, bestående af medlemmer fra EU-parlamentet og medlemmer fra de nationale parlamenter.

- Vi skal reformere Rådets arbejde. Som udgangspunkt kan det ske ved en modernisering af den eksisterende rotationsordning for halvårige formandskaber. Men vi bør fordomsfrit overveje mere vidtgående modeller, f.eks. en valgt formand for Det Europæiske Råd. Men i så fald skal der være indbygget garantier for lige behandling af store og små lande.

Disse punkter giver ikke svar på alle de spørgsmål, vi bliver stillet over for i de næste måneder. Men de angiver en retning på nogle væsentlige områder. Og som det fremgår, er jeg meget åben over for at overveje alternative forslag og modeller.

Regeringen vil nu tage kontakt til de politiske partier for at drøfte, hvordan vi fra dansk side skal spille ud med konkrete forslag i EU-konventet.

Det er min ambition, at Danmark skal spille en mere offensiv rolle i EU. Den danske standard reaktion har alt for ofte været skepsis over for ændringer i EU. Vi har i udgangspunktet ønsket at bevare det eksisterende. Vi har så forsøgt at trække 10-20 procent fra det, de andre har spillet ud med. Det er ikke opskriften på, hvordan man får indflydelse.

Vi skal sikre større dansk indflydelse ved at komme med offensive udspil, ved at turde noget og ved at søge strategiske alliancer med lande, som vi deler synspunkter med.

Nogle vil måske have bemærket, at jeg endnu ikke har nævnt de danske EU-undtagelser. Det er med fuldt overlæg.

Det er frygtelig defensivt, at enhver dansk debat om Europas fremtid starter med et slagsmål om de danske undtagelser. Med al respekt: Europas fremtid står og falder ikke med de danske undtagelser. Undtagelserne er et dansk problem.

Men regeringens holdning til undtagelserne er velkendt. Danmark skal deltage fuldt ud i fremtidens europæiske samarbejde. Forbeholdene strider mod Danmarks interesser. Og hvad værre er: Det er netop på de områder, hvor Danmark har sine undtagelser, at der er mest brug for at udbygge EU-samarbejdet i de kommende år.

Den europæiske virkelighed ser i dag afgørende anderledes ud, end da vi fik undtagelserne først i halvfemserne. Dengang befandt vi os i den usikre fase umiddelbart efter Murens fald. Europas fremtid var uklar. I dag eksisterer den usikkerhed ikke længere. Vi kender rammerne for fremtidens Europa. Vi står nu i den absurde situation, at om få år er de tidligere diktaturstater i Østeuropa

fulde medlemmer af EU, mens Danmark står med en række undtagelser på centrale dele af samarbejdet.

Det er en uholdbar situation. Danmark bør være fuldt og helt med i euro'en, i forsvarssamarbejdet og i samarbejdet om asyl og indvandring. Men det kan naturligvis først ske efter folkeafstemning.

Hvis der på den kommende regeringskonference bliver truffet beslutning om en helt ny EU-traktat, vil det formentlig kræve en folkeafstemning i Danmark. En sådan folkeafstemning vil nok skulle finde sted i 2004 eller 2005.

Jeg finder det mest fair over for befolkningen, at vi kender indholdet af den nye traktat, før vi tager stilling til de danske undtagelser.

Hvis vi allerede nu holder en folkeafstemning om undtagelserne, vil mange føle, at de køber katten i sækken. For så beder vi vælgerne om at fjerne undtagelserne – uden at kende det samlede billede.

Derfor tror jeg, at den rigtige rækkefølge er at se den nye traktat først – og derefter tage stilling til, hvad vi vil med undtagelserne.

Undtagelserne skader danske interesser. Derfor skal de væk. Men det bør være muligt at føre Europa-debat i Danmark uden at skulle bruge al tiden på undtagelserne. Lad os bruge vor energi på at komme med udspil og sætte en dagsorden i EU-konventet. Den vigtigste EU-opgave lige nu er at sikre maksimal dansk indflydelse på den nye EU-traktat.

Kilde

stm.dk

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

EU, Politisk tale, Venstre

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/dansk-europapolitik-efter-formandskabet>